

LANDSCAPE VOICES

IEPER

PROVINCIEDOMEIN
PALINGBEEK

INLEIDING

Landscape Voices is een **interactieve fietstocht** in het landschap waarin WO I zich afspeelde. Deze leerervaring combineert **herinneringseducatie en erfgoededucatie** en wil leerlingen aanwakkeren om samen te reflecteren en discussiëren. Zo werken we o.a. aan historisch bewustzijn en burgerschap tijdens een fietstocht met jouw klaspeloton!

De fietstocht is een lus langs vijf of zes stopplaatsen. Bij elke stopplaats hoort een **opdracht en een dilemma**. Dit alles wordt gegidst door een eenvoudige app die alle deelnemers op hun **eigen smartphone** installeren op voorhand. In deze bundel vind je alles wat je nodig hebt als leerkracht om gezwind de tocht aan te vatten en te begeleiden.

Landscape Voices is een project van Provincie West-Vlaanderen in samenwerking met zes musea en bezoekerscentra: Atlantikwall Ravensyde Oostende, In Flanders Fields Museum en Provinciedomein Palingbeek Ieper, Passchendaele Museum Zonnebeke, Interpretatiecentrum Plugstreet 14-18 Ploegsteert, Bezoekerscentrum Lijssenthoek Poperinge en Museum aan de IJzer Diksmuide.

(VIDEO) HANDLEIDING

De **handleiding** heeft de vorm van een compacte videopresentatie. In 10 minuutjes nemen we je als leerkracht mee door het **verloop** van de leeractiviteit. Voor elke stap geven we duidelijk aan wat de **leerlingen** doen en wat de rol van de **leerkracht** is. De handleiding **bekijk** je via de QR-code of via [deze link](#). Je kunt ook een PDF-export [downloaden](#) (zonder voice-over dan uiteraard).

WAT DOEN MET DEZE BUNDEL?

Instructies download ErfgoedApp en tour

- projecteer vooraf in de klas
- volg samen de instructies

Wegbeschrijving A en B

- scan de QR voor de digitale versie
- print 1x af voor onderweg
- je hoort ter plaatse of je in richting A of B fietst

Steekkaarten per stopplaats

- neem vooraf door
- print 1x af voor onderweg

Verwerking na de tocht

- neem vooraf door

Doelenlijst

- neem vooraf door

DAG KLAS!

EVEN IETS INSTALLEREN VOOR

LANDSCAPE VOICES

1. Zet locatie en Bluetooth aan.
2. Download de **ErfgoedApp** (HeritageApp).

 App Store

 Google Play

3. Open de app en kies het **kompasicoon**.
4. Klik op het woord '**kaart**' en zoom in op leper.
5. Klik op de pin 'Landscape Voices - leper'.
6. Klik op '**start tour**'.
7. Bovenaan verschijnt een balkje met de naam van de tour. Die is nu gedownload.
8. Open via het **kaarticoon** ook al even de kaart zodat ook die ingeladen is.

FIETSKAART

Link fietskaart

Op PC: selecteer fietsroute A
Op GSM: klik op de titel onderaan en selecteer fietsroute A

EERSTE STOP: BEDFORD HOUSE CEMETERY (RIJSELSEWEG 152, ZILLEBEKE)

Neem de eerste straat links en rij tot het eind van de Waastensestraat. Steek vervolgens de Vaartstraat over en rij de Verbrande Molenstraat in. Vanaf nu fiets je in het Provinciaal domein de Palingbeek. De weg verloopt iets verder een stukje over grindpaden. Rij rechtdoor voorbij de autoparking (die bevindt zich aan je linkerzijde). Vervolg de verharde weg (er volgt een scherpe bocht naar links) en neem de eerste verharde weg naar rechts (richting Astrolab). Rij rechtdoor (aan je linkerzijde rijd je voorbij een parking en voorbij een huis met een rode baksteen). Neem daarna de eerste grindweg links. Rij in dit wegje voorbij Astrolab Iris (kom je tegen aan je linkerzijde). Aan het volgende kruispuntje (klein grind/wandelpaadje) blijf je rechtdoor rijden tot het volgende T-kruispunt. Daar sla je rechts af om kort daarna opnieuw het volgende grindwegje rechts te nemen. Er volgt een scherpe bocht naar links en het pad helt ook af. Op het T-kruispuntje sla je links af in een bredere grindweg dat pad vervolg je tot aan het eerstvolgende kruispunt. Op dat kruispunt bevindt zich rechts van jou een infopunt en daarachter *restaurant De Palingbeek. Neem hier de volgende weg links (aan je rechterzijde bevindt zich de hoofdparking van De Palingbeek). Rij rechtdoor voorbij de parking, ook de kruising van het volgende grindwegje (links) blijf je rechtdoor rijden. Na een paar honderd meter kom je links aan op de site Coming World Remember Me.

**Indien gewenst kan hier mits reservatie en het nuttigen van een drankje gepicknickt worden. Er kan ook in de weide aan de linkerkant gepicknickt worden.*

2,8 km

4 km

STARTPUNT: IN FLANDERS FIELDS MUSEUM (GROTE MARKT 34, IEPEL)

De fietstocht vertrekt op de Grote Markt bij de Lakenhallen waar het museum zich bevindt. Rijd zuidwaarts de Rijselstraat in. Passeer voorbij de Rijselpoort en neem vervolgens de tweede afslag van de rotonde. Vervolg deze weg nog 1.7 km (kruis de spooroverweg). De site bevindt zich aan je linkerzijde.

DERDE STOP: WOODS CEMETERY (VERBRANDEMOLENSTRAAT, ZILLEBEKE)

Herneem de weg terug naar rechts tot aan het T kruispunt. Rijd naar links de Komenstraat in en sla het eerste kruispuntje rechts in (in een bocht). Dit is een fietspad. Steek de spoorweg over neem de scherpe bocht naar links. Vervolg dit pad rechtdoor tot je uitkomt in een woonwijk. Rijd rechtdoor in de Perseweide tot aan het eerste T kruispunt. Sla rechts af, de autoweg eindigt maar je kan links een fietspad nemen. Vervolg het fietspad tot het eind en sla vervolgens rechts de Blauwepoortstraat in. Sla het eerste kruispunt links in, rijd rechtdoor voorbij de kerk van Zillebeke en de dorpsschool (aan de rechterkant) om vervolgens de eerste straat rechts te nemen, de Wulvestraat. Aan het eind van deze straat sla je rechts de Schachteweidestraat in om vervolgens kort daarna de eerste straat links te nemen, terug de Wulvestraat in. Aan het eind van deze straat sla je rechts af de Meenseweg in. (Let op dit is een drukke weg!) Rijd de eerste straat links in, de Begijnbosstraat. Vervolg deze weg tot je aan het kruispunt van de Zuiderring komt (een tweevaksbaan). Steek deze weg over en volg deze weg tot het eind. Op het T kruispunt sla je rechts af de Zonnebeekseweg in en zie je onmiddellijk de begraafplaats Saint-Charles de Potyze aan je rechterzijde. Parkeer de fietsen.

2 km

6 km

TWEEDE STOP: COMING WORLD REMEMBER ME (PALINGBEEKSTRAAT 18, ZILLEBEKE)

Vervolg de Palingbeekstraat links tot aan het kruispunt. Sla links de Komenseweg in. Neem de tweede straat links, de Verbrandemolenstraat. Je passeert aan je linkerzijde 2 wandelpaden van het Provinciaal Domein. Woods Cemetery bevindt zich iets verderop aan de linkerkant voorbij het witte huis met nummer 3. Bij mooi weer kan hier aan de picknickbank geluncht worden.

VIERDE STOP: BEGRAAFPLAATS SAINT-CHARLES DE POTYZE (ZONNEBEEKSEWEG, IEPEL)

Neem de Zonnebeekseweg rechts en volg deze weg tot de rotonde. Neem de tweede afslag (rechtdoor). Volg deze weg rechtdoor tot aan de verkeerslichten. En rijd nogmaals rechtdoor de Frenchlaan in. Sla vervolgens de tweede straat links in (net voor de Menenpoort), het Hoornwerk. Fiets verder tot aan de rotonde en neem de eerste afslag rechts (de fietsersbrug over). De halte 'De verloren sleutel' bevindt zich net voorbij de doorgang onder de vestingen.

3 km

VIJFDE STOP: DE VERLOREN SLEUTEL (AALMOEZENIERSSTRAAT, IEPEL)

Neem op de rotonde de eerste afslag en fiets de Aalmoezeniersstraat in. Je passeert langs de vestingen tot je op een kruispunt aan je rechterkant de Menenpoort ziet. Sla hier links de Menenstraat in tot je de Grote Markt ziet.

1 km

EINDPUNT: IN FLANDERS FIELDS MUSEUM IEPEL (GROTE MARKT 34, IEPEL)

FIETSKAART

Link fietskaart

Op PC: selecteer fietsroute B
Op GSM: klik op de titel onderaan en selecteer fietsroute B

EERSTE STOP: DE VERLOREN SLEUTEL (AALMOEZENIERSSTRAAT, IEPER)

Neem de doorgang onder de vestingen en de fietsersbrug over het vestingswater. Sla aan de rotonde links af, het Hoornwerk in. Vervolg deze straat tot het eind. Je komt uit ter hoogte van de Menenpoort. Daar sla je rechts af, de Frenchlaan in. Fiets tot aan de verkeerslichten en blijf rechtdoor rijden tot aan de rotonde. Neem de tweede afslag (rechtdoor). Vervolg de Zonnebeekseweg 1 km. Saint-Charles de Potyze bevindt zich aan je rechterzijde.

DERDE STOP: WOODS CEMETERY (VERBRANDEMOLENSTRAAT, ZILLEBEKE)

Herneem de Verbrandemolenstraat terug naar rechts tot aan het T kruispunt. Sla rechtsaf in de Komenstraat om vervolgens de tweede straat rechts in te slaan. Dit is één van de toegangswegen om het Provinciaal Domein De Palingbeek te bezoeken. Coming World Remember me vind je enkele honderden meters verder aan de rechterzijde van deze toegangsweg.

VIJFDE STOP: BEDFORD HOUSE CEMETERY (RIJSELSEWEG 152, ZILLEBEKE)

Vervolg de Rijselseweg naar rechts, fiets nog 1.7 km op deze weg (kruis de spoorweg) tot aan de rotonde. Neem de tweede afslag en rijd onder de Rijselpoort door verder het centrum in via de Rijselstraat. Deze straat eindigt op de Grote Markt.

STARTPUNT: IN FLANDERS FIELDS MUSEUM (GROTE MARKT 34, IEPER)

Rijd oostwaarts (links) op de Grote Markt en sla de Menenstraat in richting de Menenpoort. Sla de straat voor de Menenpoort rechts in. Dat is de Bollingstraat. Vervolg deze weg tot aan de rotonde. De halte rond 'De verloren sleutel' bevindt zich ter hoogte van de rotonde aan de zijde van de doorgang onder de vestingen.

TWEEDE STOP: BEGRAAFPLAATS SAINT-CHARLES DE POTYZE (ZONNEBEEKSEWEG, IEPER)

Ga links op de Zonnebeekseweg en neem onmiddellijk de eerste straat links, de Begijnbosstraat. Vervolg deze weg tot je aan het kruispunt van de Zuiderring komt (een tweevaksbaan). Steek deze weg over en volg de Begijnbosstraat tot het eind. Aan het eind van deze straat sla je rechts af de Meenseweg in (Let op dit is een drukke weg!) om vervolgens kort daarna de eerste straat links te nemen, de Wulvestraat in. Volg deze weg tot het eind. Sla rechts de Schachtweidestraat in om kort daarna terug links de Wulvestraat in te rijden. Fiets deze weg tot het eind. Je rijdt ondertussen Zillebeke dorp binnen. Aan het eind van de Wulvestraat neem je de Maaldestedestraat links. Rijd rechtdoor voorbij de dorpsschool en de kerk van Zillebeke (aan de linkerkant) om vervolgens op het T kruispunt rechts af te slaan. Neem kort daarna het eerste pad links (dit is een fietspad). Het eerstvolgende kruispuntje sla je rechtsaf de Perseweide wijk in om dan vervolgens kort daarna de eerste straat links in te slaan. De volgende weg gaat aan het eind verder als een fietspad. Volg dit pad, er volgt een scherpe bocht naar rechts en je dient ook de spoorweg over te steken. Aan het eind van dit pad, rijd je links de Komenseweg in (let op, ook dit is een drukke weg) om vervolgens de eerste straat rechts in te slaan. Dat is de Verbrandemolenstraat. Je passeert aan je linkerzijde 2 wandelpaden van het Provinciaal Domein. Woods Cemetery bevindt zich iets verderop aan de linkerkant voorbij het witte huis met nummer 3.

**Bij mooi weer kan hier aan de picknickbank geluncht worden.*

VIJFDE STOP: COMING WORLD REMEMBER ME (PALINGBEEKSTRAAT 18, ZILLEBEKE)

Vervolg de toegangsweg rechts tot het Provinciaal Domein de Palingbeek. Sla het tweede grindpad rechts in (ter hoogte van de parking en *Restaurant De Palingbeek). Volg dit brede pad tot aan het eerstvolgende kruispunt en sla rechts af (het pad helt), draai rechts mee om daarna het eerste grindwegje links in te slaan. Sla daarna opnieuw het eerstvolgende grindwegje links in. Rijd hier voorbij Astrolab Iris (kom je tegen aan je rechterzijde). Sla aan het eind van dit paadje rechtsaf. Fiets rechtdoor (aan je rechterzijde rijd je voorbij een huis met een rode baksteen en een parking) tot het eind van de weg. Op het T-kruispunt sla je links af, je maakt onmiddellijk een scherpe bocht rechts. Rij rechtdoor voorbij de tweede hoofdparking (die bevindt zich aan je rechterzijde) tot aan het volgende kruispunt. Steek deze straat, de Vaartstraat, over en fiets de Waastensestraat helemaal ten eind. Sla rechtsaf op de Rijselseweg. Bedford House Cemetery bevindt zich aan je rechterzijde.

**Indien gewenst kan hier, mits reservatie en het nuttigen van een drankje, gepicknickt worden.*

EINDPUNT: IN FLANDERS FIELDS MUSEUM IEPER (GROTE MARKT 34, IEPER)

Ieper was vier jaar lang een fel bevochten plek tijdens de Eerste Wereldoorlog. In het late najaar van 1914 groeven alle legers zich in op een paar kilometer voorbij het stadscentrum. Zo ontstond de Ieperboog, het loopgravenstelsel in een boog omheen de stad. Nu eens zouden de loopgraven opschuiven in het voordeel van de geallieerde legers, dan eens in het voordeel van hun tegenstanders. Ieper centrum bleef al die tijd uit handen van de Duitsers, maar was tegen 1918 volledig vernietigd. De fietstocht baant zich een weg doorheen de vroegere slagvelden.

DILEMMA'S, BIJVRAGEN EN ACHTERGROND

Per stopplaats is er een steekkaart voor jou als leerkracht. Je vindt er een herhaling van het **dilemma** dat de leerlingen in de app krijgen. Via de **bijvragen** kun je de dilemmadiscussie verder modereren. De achtergrond is louter bedoeld om jou wat extra context te geven. Geef die informatie zeker niet voor de locatieopdracht mee aan de leerlingen.

FIETSVERHUUR

Een lijst van fietsverhuurbedrijven vind je op de [website van dienst Toerisme Ieper](#).

WERKING ERFGOEDAPP

- **Check voor je start** of je bovenaan een balkje met de tournaam hebt staan. De tour is correct gedownload. Indien niet: check instructies in leerkrachtbundel p 3.
- **Open een punt op een stopplaats** via de pop-up. Of: kies het kaarticoon, klik op de dichtstbijzijnde pin en dan op 'open'.
- **Naar de unlocker?** Keer terug naar het startscherm (bv. via naar rechts sliden, terugknop bovenaan ...) en klik op het reken-machine-icoon.
- **Een foto nemen** doe je met je gewone camera-app.
- **Als er iets misgaat**, ga je terug naar het startblad en open het punt opnieuw. Of: download de tour of de ErfgoedApp opnieuw.

STARTPUNT: IN FLANDERS FIELDS MUSEUM IEPER

Bezoek voor of na de fietstocht het [In Flanders Fields Museum](#). Het brengt het historische verhaal van de Eerste Wereldoorlog in de West-Vlaamse frontstreek. Het is gevestigd in de heropgebouwde Lakenhallen van Ieper, een belangrijk symbool van oorlogsleed en van wederopstanding. Of bezoek onze tijdelijke tentoonstelling 'For Evermore' (29/04/2023 – 18/02/2024), die verhalen onthult over de vele militaire begraafplaatsen in deze regio. De expo vormt het ideale startpunt om het voormalige oorlogslandschap van de Westhoek te verkennen.

BEDFORD HOUSE CEMETERY

ZILLEBEKE

DILEMMA

Een soldaat moet thuis begraven worden.

Een familie moet hun gesneuvelde familielid dichtbij kunnen begraven en herdenken.

OF

Een soldaat moet begraven worden in oorlogsgebied.

Een soldaat moeten begraven en herdacht worden op de plek waar hij heeft gevochten, naast zijn strijdmakkers.

BIJVRAGEN

- Is een graf bedoeld als respectvolle rustplaats voor de overledene of toch vooral bedoeld voor de achtergebleven familie en vrienden?
- Kan je als nabestaande een dode herdenken zonder een graf 'in de buurt'?

Daarbij aansluitend: wie zag de serie 'Grond' (Netflix/Streamz/GoPlay)? In 'Grond' wordt de moslimtraditie om overledenen te repatriëren naar hun land van herkomst uitgedaagd door twee Marokkaans-Brusselse begrafenisondernemers die de Marokkaanse overledenen in België willen begraven ... in geïmporteerde Marokkaanse aarde. Op welke manier komt in deze serie dus hetzelfde dilemma naar boven?

- Is het belangrijk naast of bij wie een dode begraven wordt?
- Waar begraaf je anonieme gesneuvelde soldaten als je hun thuisland (niet) kent?
- Is het praktisch haalbaar om (alle) gesneuvelde soldaten te repatriëren? Waarom wel/niet?

UNLOCKCODE: 5139

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

1 In de volksmond wordt vaak gesproken over 'Britse begraafplaatsen'. Maar eigenlijk zijn het begraafplaatsen van het Gemenebest. Het Verenigd Koninkrijk bouwde in de jaren voor WO1 een groot rijk uit. Zo verwierven ze overal ter wereld landen die door hen bestuurd werden (kolonies). Bij de oorlogsverklaring raakten ook mannen van die overzeese gebieden betrokken in de oorlog. Vandaag maken de meeste van die landen deel uit van dit Gemenebest. Al is het nu een samenwerkingsverband tussen meer dan 50 soevereine staten.

2 Op deze plek stond ooit kasteel Kerkenshove. In het begin van de oorlog smeedde de Britse legerleiding hier oorlogsplannen. Later diende dit kasteelpark als medische hulppost. De eerste gesneuvelden werden dus begraven in de tuin van het kasteel op onder andere enclosures 2-3 (zie het register).

3 Op grotere Britse begraafplaatsen vind je een register. Zo kan je opzoeken wie er waar begraven ligt. Op Bedford House Cemetery ligt dit boek centraal dicht bij het Cross of Sacrifice. Je ziet er in

welke legers soldaten vochten, hun leeftijden (waaronder Charles MOSS - 17 jaar), sterfdatum ... Meer dan de helft van de gesneuvelde soldaten op deze begraafplaats (3011) is niet bij naam gekend. Bijna alle soldaten komen van overzee, behalve 2 Duitsers. Er is ook een perkje met enkel Indische graven. Op hun grafstenen zie je speciale lettertekens. Het waren jongens met verschillende geloofsovertuigingen, waaronder moslims en sikhs. In het gastenboek kan je zelf ook iets schrijven.

DILEMMA

Een oorlogsmonument moet mensen tot actie aanzetten.

Een monument dient om samenwerking in gang te zetten en de wereld te verbeteren.

OF

Een oorlogsmonument moet ons enkel doen herinneren.

Een monument dient enkel om te rouwen.

BIJVRAGEN

- Wat is voor jou de belangrijkste functie of bestaansreden van een oorlogsmonument?
- Is een oorlogsmonument dat louter herinnert minder nodig en minder relevant dan een oorlogsmonument dat ook aanzet tot actie?
- Denk je dat een monument echt kan inspireren om de wereld beter te maken? Hoe dan?
- Wie moet betrokken worden bij het oprichten van een (oorlogs) monument?
- Ligt die taak vooral bij de overheid of bij de burgers? Waarom?
- Zou je zelf aan dit monument meegewerkt hebben? Indien wel: wat zou de impact op jou persoonlijk zijn?

UNLOCKCODE: 200000

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

- 1 Dit provinciedomein 'De Palingbeek' was tijdens WO1 fel bevochten. De plek waar de beeldjes staan, was lang het niemandsland tussen de twee frontlijnen.
- 2 Het enorme ei in het midden stelt de nieuwe wereld voor (coming world) die het verleden met het heden moet verbinden. De beeldjes stellen voorovergebogen burgers en militairen voor die stierven door de oorlog in België. Door een gebogen houding zie

je hun ruggengraat, die staat voor weerbaarheid en de nood aan kritisch denken. Zoekend naar verbinding in plaats van verdeeldheid.

- 3 Iedere maker van een beeldje werd gelinkt aan een slachtoffer, samen werden ze vereeuwigd op een identificatieplaatje (een dogtag) die in een urne op de Palingbeek een plek kreeg. Voor elk beeld werd 5 euro gevraagd. De helft hiervan ging naar 2 goede

doelen voor kindslachtoffers in oorlogssituaties. Een project in Noord-Oeganda en Oost-Congo van de Noord-Zuidwerking van de provincie West-Vlaanderen (CCVS) en een project in Zimbabwe van de Cosmogolem Foundation.

WOODS CEMETERY

DILEMMA

Muziek is een manier om het leven van oorlogsslachtoffers te vieren.

Herinneren draait ook om het vieren van het leven van de overledene.

OF

Niets aan de oorlog moet gevierd worden.

Oorlog brengt niets dan leed en verdriet voort en kan dus niet gevierd worden.

BIJVRAGEN

- Vind je muziek een goede manier om oorlogsslachtoffers te herinneren? Waarom wel/niet?
- Wat doe je zelf als je met verdriet of afscheid te maken krijgt? Ga je dan 'vieren'? Hoe dan?
- Welke andere manieren van herinneren of 'vieren' zijn we vandaag al tegengekomen of ken je nog? Welke daarvan vind je het meest geschikt voor oorlogsled?
- Als we als maatschappij veel aandacht aan de oorlog besteden, lopen we het gevaar om de oorlog te verheerlijken of romantiseren. Akkoord of niet?
- Als we geen aandacht meer aan de oorlog besteden, lopen we het gevaar om het leed te vergeten. Akkoord of niet?

UNLOCKCODE: 1915

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

- 1 Ook deze begraafplaats ligt in provinciedomein De Palingbeek, dat ontstond langs het vroegere kanaal leper - Komen. De Britse militaire begraafplaatsen in de buurt liggen als littekens verspreid over dit natuurdomein. Wat nu de Palingbeek is, maakte deel uit van de leperboog, het loopgravenstelsel tijdens de oorlog. Het was een plaats die omwille van zijn hogere ligging belangrijk was en ook harder om gevochten werd.

- 2 Woods Cemetery is een slagveld begraafplaats. Dat betekent dat wie hier ligt tijdens de oorlog ter plekke begraven werd. De begraafplaats heeft een erg grillige vorm, omdat die zo dicht bij het front lag. De naam komt van Wood Street, een nabij gelegen verbindingsliepgraaf.

- 3 De Palingbeek was de uitzondering op de algemene regel, dat in de leperboog de Duitsers hoger gelegen loopgraven bezetten dan hun tegenstanders. Van op de negen meter hoge oever van het kanaal leper-Komen (door de Britten de Bluff of steile oever genoemd) hadden de Britten hier een goede inzicht op de Duitse loopgraven in de zuidelijke leperboog. Dat was een doorn in het oog van de Duitsers, die hier in 1915 en 1916 met ondergrondse mijnen de Britten van hun voordelige positie probeerden te verjagen.

DILEMMA

Graven mogen op een bepaald moment weggehaald worden.

Oorlogsbegraafplaatsen mogen na 100 jaar opgedoekt worden.

OF

Graven mogen nooit verwijderd worden.

Ook al komt de familie niet meer op bezoek, oorlogsbegraafplaatsen mogen voor altijd blijven bestaan.

BIJVRAGEN

- Graven van gewone burgers, zoals onze familieleden, worden na het verstrijken van de ‘concessie’ ontruimd. Een concessie is een vergunning die je betaalt en je het recht geeft om een grafplaats voor een bepaalde duur te gebruiken. Een graf op een burgerlijke begraafplaats is dus niet voor eeuwig. Bijvoorbeeld na 15, 25 of 50 jaar wordt het graf van oma ontruimd. Moet dan niet hetzelfde gelden voor oorlogsslachtoffers?
- Moeten deze begraafplaatsen voor oorlogsslachtoffers voor eeuwig blijven bestaan? Mogen ze ooit weg? Vanaf wanneer dan?
- Als een graf niet meer bezocht wordt, dan is het niet meer relevant en mag het weg. Akkoord?
- Leef je eens in in de nabestaanden: hoe zouden zij hierover denken?
- Vind je het belangrijk dat scholen deze begraafplaatsen kunnen blijven bezoeken?

UNLOCKCODE: 3

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

1 Frankrijk bouwde in de jaren voor WO1 een groot rijk uit. Zo verwierven ze overal ter wereld landen die door hen bestuurd werden (kolonies). Bij de oorlogsverklaring raakten ook mannen van die gebieden betrokken in de oorlog. Daar zaten onder andere Senegalezen, Tunesiërs, Marokkanen etc. bij.

2 Saint-Charles-de-Potzyze is de belangrijkste Franse militaire begraafplaats in België. Die is genoemd naar een school (Sint-Karelschool) in deze wijk de Potzyze. Tijdens de eerste gevechten bij Ieper (oktober - november 1914) werd er een hulppost ingericht. Er waren veel doden en die werden in de tuin van de school begraven. In de loop van het voorjaar 1915 bevond de begraafplaats zich in de vuurlijn. Eén na één werden de graven vernietigd, totdat er eind 1917 amper nog een spoor van te zien

was. Vanaf 1919 werd de begraafplaats opnieuw in orde gebracht en werden vele geïsoleerde graven uit de omtrek erbij geplaatst.

3 De begraafplaats toont zeer strak aangelegde rijen, waar je ook kijkt: horizontaal, diagonaal, verticaal ... Dit is zeer typisch voor gereorganiseerde begraafplaatsen na de oorlog.

DILEMMA

We hebben herdenkingen nodig om de (burger)slachtoffers niet te vergeten.

Zonder herdenkingen vergeten we de pijn en het verdriet van de slachtoffers.

OF

We hebben geen herdenkingen nodig.

De slachtoffers en het verdriet worden ook zonder herdenkingen herinnerd.

BIJVRAGEN

- Denk je dat we de oorlog en haar slachtoffers zouden vergeten zonder duidelijk zichtbare herdenkingen en monumenten?
- Vind jij dat de maatschappij meer moet investeren in herdenkingen van burgerslachtoffers? Indien wel, hoe zouden we dat dan moeten doen?
- Ken je voorbeelden van herdenkingen of monumenten uit andere culturen?
- Het maken van burgerslachtoffers in oorlogen is eigenlijk al van voor WO1 verboden (oorlogsrecht). Is dat een extra reden om de burgerslachtoffers die vallen toch meer zichtbaarheid te geven?
- Kun je zomaar een herdenkingsplek of oorlogsmonument oprichten (dat impact heeft op een landschap bijvoorbeeld)? Wie beslist daarover?

UNLOCKCODE: 10

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

1 Pas in 2020 begon er in Ieper een project om de burgerslachtoffers van WO1 bij naam te herdenken. In 2010 zette Ieper een eerste stap om het burgerleed op te nemen in de oorlogsherdenking. Naast een groot militair monument kwam er een paneel om alle burgerslachtoffers van en in Ieper uit beide wereldoorlogen te herdenken.

2 Het monument 'De Verloren Sleutel', van kunstenaar Jeroen Bisscheroux, bestaat uit bronzen verankerde sleutels, die verspreid

liggen op Ieperse straatstenen. Op die sleutels zie je de naam, overlijdensdatum en leeftijd gegraveerd van om het leven gekomen burgerslachtoffers in de Eerste Wereldoorlog. De sleutels worden geplaatst op relevante plekken zoals de plaats van overlijden of voormalige woonplaats van de slachtoffers in Ieper. Het project wordt gerealiseerd via crowdfunding: individuen, families, organisaties of scholen kunnen meter of meter van een slachtoffer worden. Klik [hier](#) voor meer info.

3 De leerlingen zullen op deze locatie de sleutels bestuderen van drie gezinnen, die dichtbij de Ieperse vestingen woonden. Ze vluchtten allen naar de Kazematten (stevige en veilige ruimtes onder de vestingen) om er beter beschermd te zijn tegen de regen aan granaten. Helaas sloeg een granaat in net voor deze mensen dit schuiloord bereikten.

OPZET

Na de fietstocht kun je de tijd nemen voor een verwerking. In die verwerking worden de leerlingen uitgenodigd om symbolisch hun stem toe te voegen aan het landschap. Dit is een **boodschap voor het verleden of voor de toekomst** die ze voorstellen aan de hand van (eenvoudige) **miniatuur land art**. Tijdens de presentatie vertellen ze welke boodschap erachter zit, sturen ze die het landschap in en beslissen ze meteen om het werk te laten staan of af te breken.

De duurtijd van de werkvorm kun je variëren: zo kun je de bouwtijd langer of korter maken, kun je kiezen om in deelgroepjes te presenteren of klassikaal ... Als je de dag zelf geen tijd meer hebt kun je deze werkvorm ook achteraf op school uitvoeren.

KIES OMGEVING

Kies een plek in de omgeving waar je veilig kan verzamelen met de klas en waar **losliggende natuurmaterialen** liggen. Dat kan bijvoorbeeld in het laatste stuk terug naar of in de omgeving van het museum of bezoekerscentrum (nadat je de fietsen terug inleverde).

TIP: als je wil, kan je de leerlingen ook reeds tijdens de tocht enkele kleine losliggende natuurmaterialen laten verzamelen.

BOUWEN EN STEM GEVEN

Geef de leerlingen de opdracht om individueel of in duo's miniatuur *land art* te maken die een **boodschap voor het verleden of de toekomst symboliseert**. **Wat zou jij aan het verleden of aan de toekomst willen vertellen na de leerervaring van vandaag?** Wat wil jij vertellen aan mensen van vroeger? Wat wil jij vertellen aan mensen van straks? Welke boodschap, mening of oproep wil je kwijt na wat je vandaag leerde of beleefde?

De leerlingen bouwen met steentjes, takjes, twijgjes, gras, bladeren ... een bouwwerkje. Dat kan een miniatuur monument zijn, een standbeeld, een kunstwerk maar evengoed iets puur visueel. Laat ze eventueel even googlen op *land art* ter inspiratie.

PRESENTEREN EN BEWAREN OF AFBREKEN

Organiseer een **presentatieronde** waarbij de leerlingen bij elkaar op bezoek gaan. Je kunt dit klassikaal organiseren of leerlingen elkaar eerder vrij laten bezoeken.

De bezoekers proberen eerst te **interpreteren**. Daarna leggen de bouwers uit wat ze bouwden en **waarom**. Motiveer ze om hun **boodschap** expliciet het landschap in te sturen.

Na de presentatie van de miniatuur en na de reacties van bezoekers, wordt telkens gevraagd aan de bouwer(s): **bewaar** je of **verwijder** je het uit het landschap? Waarna de bouwers hun keuze motiveren en het werk eventueel verwijderen.

REFLECTEREN

Als slot kunnen nog wat algemene reflectievragen gesteld worden.

- Wat was nieuw voor jou?
- Waar kijk je nu anders naar?
- Wat moeten we vooral herinneren van WOI?
- Wat is er jou opgevallen in de keuzes die je maakte bij de dilemma's?
- Waar was er het meest discussie over? Hoe komt dat denk je?
- Hoe vond je het om in dit landschap te fietsen?
- ...

LESDOELEN

- In **verbondenheid** de fietstocht beleven.
- Zintuiglijk **beleven** van een **historisch landschap**.
- **Reflecteren** over de waarde van **erfgoed** voor zichzelf en voor de maatschappij.
- Filosoferen en discussiëren over vraagstukken m.b.t. **erfgoedzorg, herinneren en landschapsverandering**; telkens vanuit het perspectief **verleden, heden en toekomst**.
- Interesse tonen voor **verhalen uit het verleden** en zo ook geprikkeld worden om meer te leren/weten over o.a. **WOI**.

LINKEN MET SLEUTELCOMPETENTIES EN EINDTERMEN

BURGERSCHAP

- Op basis van argumenten een eigen mening vormen.
- Openstaan voor en respectvol dialogeren over andere meningen.
- Engagement tonen in onze samenleving en actiegericht zijn.
- Zich kritisch opstellen en informeren.

HISTORISCH BEWUSTZIJN

- Historische fenomenen situeren in een historisch referentiekader.
- Tot een beargumenteerde historische beeldvorming komen vanuit verschillende perspectieven.
- De relatie tussen heden en verleden bestuderen.
- De samenhang tussen en aard van regionale en internationale fenomenen bestuderen (intercultureel).

CULTUREEL BEWUSTZIJN

- Verkennen van (een beeldende) artistieke uitdrukkingwijze en ermee experimenteren.
- De eigen culturele identiteit vormgeven en openstaan voor culturele verschillen, meerstemmigheid en diversiteit.

RUIMTELIJK BEWUSTZIJN

- De ruimte onderzoeken.
- Aandacht besteden voor processen en interacties die de ruimte een dynamisch karakter geven (landschapsevolutie), hoe het vroeger was en hoe de ruimte evolueert.

NEDERLANDS

- Versterken van communicatieve vaardigheden, o.a. via argumenteren, discussiëren en debatteren.

DUURZAAMHEID

- De samenhang en complexiteit van systemen begrijpen (systeemdenken) en ernaar handelen.
- Nadenken over duurzaamheidsvraagstukken zoals waarom iets wel of niet als erfgoed bewaard wordt of hoe je het historische landschap bewaart.

SOCIAAL-RELATIONELE COMPETENTIES

- Versterken van sociale vaardigheden zoals: opkomen voor zichzelf, elkaars grenzen respecteren, actief luisteren, empathie, samenwerken ...